

EGY ELŐKELOŐ PADLÁS SZEGÉNY LAKÓI

Józsefváros sűrűjében járunk, az 1880-as évekből itt felejtett Szűz utca 3-as számú, egyemeletes házban. Kockakővel kirakott, szőnyegporolós, virágágyásos udvarának végében rejtőzik a toldalék épületszárny, abban pedig a világ szeme elől rejtve egy nagy történetű padlástéri műterem. Mednyánszky Lászlónak, Csók Istvánnak és Gulácsy Lajosnak is volt valaha műhelye.

Már az előszoba is izgalmas. Félhomály és festői összevisszaság tárul elénk, amint *Szigeti András* grafikussal, a jelenlegi bérlővel belépünk, és átkelünk

az itt raktározott régi holmikon – de a kopottságon első pillantásra átüt a valaha volt elegancia. A lepergő festék alól kikandikál az eredeti, virágmintás belga vászontapéta, tekintélyt

parancsolnak az ajtók fölötti címerpajzsos szupraportok, a tetőszerkezet tartóbordájának díszei.

Maga a műterem szép, rendezett kis szoba, de első pillanatra azért nem esik le az

állunk. Csak a másodikra, ahogy kezdenek itt is feltárulni a részletek. Az eredeti manzárdablakok, a nagy elődök által koptatott, padlódeszkák, és ahogy körbefordulunk, az egyik oldalon egy egész falnyi eredeti 19. századi! Régi kávéházakra emlékeztető faburkolat takarja a sarkokat, fejmagasságban filigrán kalaptartó polcokkal koronázva. Áll itt egy megsárgult, rózsamintás paraván is, amely mögött a modellek vetkőzhetnek valaha. Nyilván egyikük felejtette itt azt a fehér kesztyűt, amely több mint száz éve várja a gazdáját az öltözőállvány tetejére vetve.

Valami fotográfusé volt...

De ideje megemlékeznünk a hajdani lakókról. Bálint Lajos író, újságíró sokat járt itt a 20. század elején. Ecset és véső című könyvében így mesél: „*Erről a Szűz utcai műteremről érdemes néhány sort feljegyezni. (...) Hír szerint ifjúságában Mednyánszky László talált rá, hogy ennek az ócska háznak a tetején van egy felső és oldalvilágításos terem. Valaha valami fotográfusé volt és éppen üresen állt. Egy embernek sok is, drága is. De ha négyen-ötven összeszövetkeznének, kitűnő megoldás lenne. Így kerültek ide elsőnek Csók István, Zombory, Olgyay és mások. Mikor aztán ők – mint a beavottak mondták – megtollasodtak, helyüket újabb fiatalok foglalták el. Akkoriban, amikor én gyakrabban látogattam, Czigány Dezső, Gulácsy, Márffy, Csáktornyai, Gara Arnold és változón még egy két festő birtokolták ezt az alkalmas munkahelyet. Kitűnő műhely volt. Azok számára pedig, akik valamely okon, rendszerint valami bértartozás miatt kikerültek hónapos albérleti szobájukból, szükség szerint átmeneti lakás is. (...) Ezenkívül ott volt a modell kérdése. Mert közös modellel dolgoztak. Mégiscsak könnyebb volt a nyolcvan filléres vagy egykoronás óradíjat öt-hat embernek elosztva kifizetni. (...) Érdekes, hogy az 1906–1907-es évre a Szűz utcai műterem kiürült. Úgy látszik, akinek az utolsó tanyájaként szolgált – Czigány, Márffy és a többiek – saját műteremhez jutottak.*”

A megürült padlásteret – derül ki az emlékezésből – a színjátszás modern útjait kereső, 1904 és 1908 között működő Thália Társaság használta ezután másfél esztendőig próbateremnek. És aztán mintha vége is szakadna a nagy történetnek. Talán nem laktak itt művészek többé?

De igen. Mielőtt viszont ezzel folytatnánk, Bálint Lajos emlékezését egészítsük ki néhány adalékkal. Azt írja, „*valami fotográfusé volt*” a hely a festőművészek ideköltözése előtt. A valóság sokkal érdekesebb:

Thék Endre, a híres asztalos, bútorgyáros első műhelye működött a Szűz utca 3-ban. A hátsó épületszárnyat ő építtette a házhoz 1885-ben, s itt a felső szinten a bemutatóterme lehetett. Ez a magyarázata a ma is látható díszítőfaragványoknak. Thék aztán az 1880-as évek legvégén meggazdagodva, arisztokrata megrendelők által támogatva hagyta el a Szűz utcát, és épített házat, gyárat az Üllői úton. Régi műhelye pedig itt maradhatott üresen, míg Mednyánszky meg nem találta. Vagy talán előbb tényleg működött benne néhány esztendeig egy fotográfus?

Festmény 1913-ból

Az 1890-es és az 1900-as években itt alkotók névsorát Szabadi Judit további nevekkkel egészíti ki Gulácsyról szóló könyvében. „*A híressé vált helyiség Mednyánszky László, Csók István, Zombory Lajos, Olgyay Ferenc »örökségeként« később Czigány Dezsőre, Márffy Ödönre, Csáktornyai Zoltánra, Erdei Viktorra, Gara Arnoldra szállt, de írók is látogatták: Lehel Ferenc, Kiss József, Karinthy Frigyes, Balla Ignác, Somlyó Zoltán és mások. Mint mecénás, gróf Andrassy Gyula is megfordult ebben a társaságban.*”

Gara Arnold híres karikaturista, festő és emellett keramikusművész is volt a múlt század elején. Amikor 1929-ben gázzal megölte magát, Móríc Zsigmond írt róla baráti nekrológot. Az egykori lakók közül egyébként többeknek tragikus sors jutott: Czigány öngyilkos lett, Gulácsy elméje elborult, az itt föl nem sorolt, de szintén a Szűz utcai társasághoz tartozó kispesti származású munkásfestő, Nagy Balogh János 1919-

ben belehalt háborús sérülésébe. A Szűz utcaiak közé tartozott továbbá a nagy tudású művészettörténész és író Fülep Lajos. Itt próbálgatta az ecsetet ifjú korában, 1905 és 1909 között a későbbi gödöllői művésztelep-alapító Remsey Jenő, akit nővére, a színésznő S. Remsey Giza vezetett be a társaságba. Karinthy nyilvánvalóan a sógora, Erdei Viktor festőművész révén került a körbe. Bérlőként egyébként 1898-tól éveken át az eddig nem említett Mihalik Dániel és Szlányi Lajos volt ide bejegyezve. Mindketten a szolnoki művésztelep alapítói lettek, s Olgyay Ferencel hármasban ők alkották a szolnoki tájképfestő triádst.

Bálint azt írja, az 1906–1907-es évre a műterem kiürült, majd következett a Thália Társaság másfél éve. Ami utána történt, szinte föltárhatatlan. Az elődök által itt hagyott holmik között azonban ma is megvan egy régi festmény, melynek révén talán mégis továbbléphetünk. Szigeti András lekasztja a falról a falemezre festett kis képet. Egy szobasarkot ábrázol kanapéval, kerek asztallal. Fölismerhető rajta az oldalról bevilágító manzárdablak és a ferde dőlésű tetőtartó borda is. A képen szignó: Seregnyé 1913. Művészlexikonokban hiába keressük a nevet, csak a jó öreg lakcímgjegyzékben találjuk meg Seregnyé nyomát. Az utolsó békeév kötetében szerepel: *Seregnyé Jakab* festőművész, Szűz utca 3. Róla és feleségéről e kis adaton és a képen kívül semmi nyilvános információ nem maradt, hacsak annyi nem, hogy még 1928-ban is ide voltak bejegyezve. Itt éltek hát legalább tizenöt évet, talán többet is.

Apollinaire a Szűz utcában

A harmincas, negyvenes, ötvenes évek története fehér folt a műterem történetében. Nem ismerjük bérlőit, csak azt tudjuk, hogy a háború után államosították, felosztották a hajdani nagy méretű atelier-t. Lett belőle két kisebb lakás, továbbá egy közös előszoba. És hogy a művészetnek is maradjon valami: megtartottak egy kicsi, egyszobányi műteremrész is. Itt járunk éppen. Ennek bérlője a hatvanas évektől *Bod László* festőművész volt, még az után is, hogy Velencén megvásárolt egy középkori kápolnaromot és azt műteremmé, magángalériává alakította. Festészetének ekkortól központi témájává vált a Velencei-tó. Bod egyébként a háború után, 1949-től 1954-ig volt az Állami Bábszínház igazgatója is. *Kemény Henriket* állítólag ő integrálta az általa megszervezett bábszínházba.

Szűz utcai munkálkodásának kezdetét nem ismerjük pontosan. Az viszont bizonyos, hogy 1993-ig ő volt a szobányira zsurgorodott műterem bérlője, majd 1999-től *Gajzágó Sándor* festő következett. Vele és biblikus témájú képeivel sorozatunk előző részében már találkozhattunk a Práter utcai volt Mednyánszky-műteremben, ahol napjainkban dolgozik. Jelenleg pedig Szigeti András grafikus képviseli az immár százhusz éves művészi kontinuitást a Szűz utcai padlásszobában. Mostanában könyvillusztrációkon dolgozik, főként gyerekkönyvek számára, számítógéppel. De ő készítette a műlegyes horgászok bibliájának mondott *Isaak Walton*-könyv, *A tökéletes horgász* magyar kiadásának illusztrációit is, kézzel. Progresszív grafikusnak tartja magát, aki keresi a technikában rejlő új kifejezőmódokat.

Szeret itt dolgozni, s maga is őríz néhány érdekességet a képes ház múltjáról. Arról a kávéházi hangulatú falburkolatról például, amely a sarkokat díszíti, elárulja, hogy nemcsak itt látható, hanem a háború után leválasztott hajdani műteremrészekben is. A szomszéd lakásban néhány éve megbontották, s a hátulján feliratot találtak, úgy emlékszik, az 1840-es évekből. A papíron az állt: *Duna-parti pavilon*. Eszerint valami régi kioskból való lehet.

Mint mondja, még *Picassónak* is köze volt ehhez a műteremhez. Néhány éve ugyanis, amikor Budapesten forgatták a *Picasso* bandája című spanyol filmet, ez a szoba is szerepelt a helyszínek között. Nem sokat kellett igazítani rajta, hogy tökéletesen megfeleljen a festő barátja, *Apollinaire* lakásának.

